

229. Rocznica Uchwalenia Konstytucji 3 Maja

O tym dniu zawsze pamiętały kolejne pokolenia polskich patriotów. Był to bowiem dzień niezwykle ważnego wydarzenia. Zapisano się ono w narodowej pamięci tak trwale, że z chwilą odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 roku dla jego uczczenia ustanowiono państwowe święto. Obchodzimy je i teraz, bardzo uroczyście od chwili przywrócenia go do kalendarza państwowych świąt w 1990 roku, gdyż o rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja po prostu zapomnieć nie można.

Uchwalił ją Sejm Wielki, zwany również Sejmem Czteroletnim, który obradował w latach 1788 - 1792. Był to okres, w którym podjęto próby ratowania Rzeczypospolitej przed upadkiem. Była już wówczas słabym państwem. Utraciła znaczną część swych ziem w wyniku pierwszego rozbioru dokonanego przez sąsiadujące z nią mocarstwa - Rosję, Prusy i Austrię. Tylko przekształcenie w państwo silne i nowoczesne mogło zapewnić Rzeczypospolitej bezpieczeństwo i sprawić, by była w stanie oprzeć się zagrożeniom zewnętrznym i wewnętrznym.

Potrzebę przebudowy ustroju oraz wzmocnienia obronności kraju dostrzegały i odczuwały najbardziej oświecone kręgi społeczeństwa. W sejmie skupiały się w Stronnictwie Patriotycznym związany z osobą króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Przeciwnikami reform byli stronnicy hetmana Ksawerego Branickiego i Seweryna Rzewuskiego, posługujący się hasłami obrony tradycji szlacheckich, co oznaczać miało zachowanie przywilejów tej klasy, osłabiających władzę centralną państwa. Sejm, mimo wszystko, uchwalił kilka ważnych aktów prawnych, m.in. w sprawie utworzenia stutysięcznej armii, ustawę o sejmikach, „Prawo o miastach”. Ukoronowaniem jego prac miała być konstytucja, określająca zasady funkcjonowania państwa, a także prawa i obowiązki obywateli.

Ten zbiór praw miał oficjalną nazwę „Ustawa Rządowa” i był pierwszym w Europie, a drugim w świecie po Stanach Zjednoczonych aktem prawnym tak doniosłej rangi. Do historii przeszła pod nazwą Konstytucji 3 Maja, gdyż uchwalona została w dniu 3 maja 1791 r. Konstytucja składała się z 11 artykułów. Wprowadzała monarchię konstytucyjną z dziedzicznym tronem, integrowała Koronę i Litwę w jednolite państwo. Zniesione zostało liberum veto oraz prawo konfederacji.

Władza została rozdzielona na ustawodawczą, wykonawczą i sądową. Najwyższym organem był Sejm, który składał się z Izby Poselskiej i Izby Senatorskiej. Uchwalał on prawa i przed nim odpowiadali ministrowie. Najwyższym organem władzy wykonawczej był rząd zwany Strażą Praw z królem na czele. Sądy były niezawisłe. Zachowano podział społeczeństwa na stany. Szlachta zachowywała przywileje, ale prawo wyborcze miała tylko ta legitymująca się własnością majątkową. Pewne prawa m.in. dostęp do urzędów, głos doradczy w sejmie w sprawach miejskich zapewniono mieszczanom, a chłopom opiekę prawa i rządu krajowego.

Konstytucja obowiązywała zaledwie 15 miesięcy, gdyż jej przeciwnicy zawiązali konfederację targowicką i poprosili o pomoc Rosję. Zaczęła się wojna z tym mocarstwem, zakończona drugim rozbiorem Polski. Szansa, jaką dawała państwu Konstytucja 3 Maja, została więc zaprzepaszczone. Kolejny rozbiór wykreślił Polskę z mapy Europy na 123 lata.

Przygotowała: Elżbieta Karwecka

72 ⁶³

Ustawa Rządowa.

W Imię Boga w Trójcy Świętej jedynego.

Stanisław August z Dziećmi Łaski, y Woli. Narodu
 Wielki Książę Litewski, Ruskim, Pruskim,
 Mazowieckim, Smoleńskim, Kijowskim, Wołyńskim, Podolskim,
 Podlaskim, Inflanckim, Smoleńskim, Siewierskim, y Szermie-
 chowski, wraz z Stanami Skonfederowanemi w Litwie
 podwojney Narodowi Polskiemu reprezentującemi.

Uznając iż Los Nas wszystkich, do ugruntowania, y wy-
 dawnienia Konstytucyi Narodowej jedyniej, Ławnej, Władzy
 dowodzeniem po prawicy kadawniemu Rządu Naszego Władcy,
 a chęć Konfederacji z porę, w iakiej się Europa znajduje, y z tej
 dozorczajaczej chwili, która Nas samym dobie, wrota, wale-
 do hanżajacych Obcy przemocą Wokazów, cenią, drożey niżdyje
 nad szkodliwosci Głobistę, Encepcy, Polityczną, niepodległości Łe-
 wną, y Wolność wewnętrzną Narodu, którego los w Rzecz-
 ni jest powierzony, chęć oraz na błogostawieństwo, na uziębionym
 Współczesnych, y przyszłych Bolech zastąpić, mimo przeszkód
 które w Nas namiętności uprawionie mogą, dla dobra powierzonego
 dla ugruntowania wolności, dla ocalenia Ojczyzny Naszej, y Jej
 granic, z najwyższą, katorcin, Duchą, niniejszą Konstytucyją
 uchwalamy, y to całkowicie, za Świętą, za niewzruszoną, sta-
 nowimy, dopóki by Narod w czasie Prawem przepisany, wyrażona
 Wola, chwała, nieznaną potrzeby admińnienia w Niem iakiego do-
 kąd. Do której to Konstytucyi, dalsze Ustawy Sęgny terażniejszej
 tego we wszystkim stosować się mają. —

I.
 Religia Panująca

Religia Narodowa, Panująca, jest y będzie Wiara Święta Rzy-
 ska

Ustawa Rządowa.

W Imię Boga w Trójcy Świętej Jedynego.

Stanisław August z Bożyci Łaski y Woli Narodu
 Król Polski Wielki Książę Litewski Ruskie,
 Pruski, Mazowiecki, Pomorski, Kijowski Wołyński
 Podolski, Podlaski, Inflancki Smoleński, Siewierski
 y Czerniechowski wraz z Stanami Skonfederowanemi,
 w liczbie podwójney Narodu Polski reprezentującemi

Uznając iż los Nasz wszystkich do uprawnienia y wypostępowania
 konstytucyj Narodu jest jedyną rzeczą, którą powinniśmy pozna-
 rzyć za dawione. Książę Naszego wady, a chcąc korzystać z pomocy
 w takiejże Europie znadzie, y z tej dogorywającej chwili, która Nas
 samym sobie wróciła, wchłóć od hanbiących Obcy przemocę razakim
 ceniz, drożey niż życie, niż szczęściowi osobista, existencey polityczney,
 niepoślęglon równości y wolności równości Narodu, którego los
 w rze naszej jest powierzony, chcąc oraz na błogosławieństwo, na
 wzięcanie współczesnych y przyszłych pokoleń zastąpić, mimo prze-
 szed, które w Nas namiztowi sprawować mogą, dla dobra państwa
 chynego, dla ugrucowania wolności, dla ocalenia Dyrzyny Naszej y
 icy granic z największą statowia ducha niniejszą konstytucyą, uchwa-
 lamy, y to całkowicie za świętą, za niewzruszoną, deklarujemy, y pokoleń
 Narodu w czasie trawem przepisany wyrażamy, Wola, wania, nie,
 uznaj potrzeby demowienia w niej takiego artykuła. Do której
 to konstytucyj, dalsze Ustawy Sejmu traxwicyjskiego we wszystkich
 stowoda su maia.

I.

Religia państwa.

Religia Narodowa, państwa, jest y będzie, Wiara Święta Rzym-
 ska Katolicka, ze wszystkimi icy prawami, przepisami do Wiary
 państwa, do jakiegokolwiek Wyrzucenia, jest zabronione, pod karą Apo-
 stazy. Ze zaś ta sama Wiara Święta, przykazuje Nam kochać bli-
 znich Naszych, przeto wszystkim Cięższym sakrygotowem bawcypanania